

Lepa devojka

marek hlasko

Bila je to zaista lepa devojka. Ljudi koji su godinama dolazili u taj park nisu se sećali da se ovde ikada pojavila i slična njoj. Ta devojka je dovodila u sumnju materijalnost sveta; oni koji su prolazili kraj klupe, na kojoj je sedela, imali su utisak da su zakoračili u drugi svet. Čak starac, koji godinama prolazi tuda sa štapom, koji se završava šiljkom, širom otvori usta i ode tako do kraja drvoreda. A taj starac je puno video, mogao je mnogo šta ispričati o majskim noćima kada je iz pakosnog zadovoljstva prepadao jadne parove.

Devojka je sedela s mladićem na klupi. Mladić nije bio stariji od nje — imao je otprilike devetnaest-dvadeset godina. Bio je takođe lep, ali ga je ona prevazilazila svakim, čak najbeznačajnijim gestom ili pogledom. Ta devojka je nosila u sebi delić sunca — mislili su prolaznici. Znenada ona reče:

— Već je kasno. Moram ići.
— Kako hoćeš — reče mladić. — Meni je ovde dobro.
— Hoćeš li da mi središ ono za šta sam te molila?
— Već sam ti rekao.
— Biće ti žao.
— Moja stvar — reče mladić. Izvuče iz džepa kutiju cigareta: lupnu u dno, izvuče jednu i zapali je. Zatim kutiju vrati natrag.
— I ja pušim — reče devojka.
— To nije dobro. Nikotin šteti zdravlju. Osim toga, čovek od njega ružni.

Pogleda ga ispod oka. Imala je kestenjaste, tamne oči. U njima je svetlucala medena zvezdica. Htede nešto reći, ali je pored njih prolazio neki čovek u groznom teget odelu.

Beše to sitan činovnik, koji nije postigao ništa u životu, jer nije imao ni talenta, ni istrajnosti. Kao svi takvi ljudi, osećao se ipak ponižen i uvređen. Pogleda u lepu devojku i pomisli: »Bože! Da je meni takva! Možda bi sve bilo drukčije? Takva žena može sve izmeniti; možda bih se zbog nje latio nečeg? Ovako, prođe život. Eh, dodavola! Moram u bioskop. Čovek počinje da se raspada...« Rastuži se i ubrza korak. Samo što prođe, devojka upita mladića!

— Hoćeš li mi dati ili ne?
— Ne volim da se ponavljam — odbrusi on.

Ona ga pogleda svojim tamnim očima i reče tiho:

— Kućkin sine.
On se nasmeja. Vrhom cipele udari kamačak na stazi i reče veoma tihim, melodičnim glasom:

— Malčice grešiš, nisam ti dete.
— Da si moje dete — reče — znala bih šta bih s tobom.

Pogleda je iskosa i odbrusi:
— Sta će ti moj savet, šta da uradiš sa svojim...?

— I tvoje je.
— Baš lepo — reče — govoriš ganutljivo. Ali, ja tada nisam bio sam. Bili su i Mjeteck, i Roman, i još nekolicina. Zašto tražiš lov od mene? Zar sam ja sveti Nikola?

— Nisam imala ništa s njima.
— Izlazila si s njima u dvorište.

— Samo da udahnem svež vazduh i prošetam. Bila je tada lepa noć...

— Ah, da — reče on ravnodušno. Ugasi cigaretu i osloni se ramenima o naslon klupe, ispruži se. Na časak se zagleda u nebo koje se gasilo, onda reče: — Zao mi je, odavno sam prestao da verujem u čuda. Još nisam čuo da devojka izlazi noću na reku s muškarcima samo da posmatra mesec. U takvim slučajevima mesec obično posmatra njih.

Devojka podiže glavu i pogleda mu u oči. Čutala je; u ruci je gnječila grančicu. Imala je ruke kakve imaju Madone na starim slikama: duge, uske, nervozne, koje žive vlastitim, skladnim životom. Čovek, koji je tog časa prolazio kraj njih, pogleda najpre nju, zatim njene ruke, i zastade mu dah. Bio je to mladi pisac i maštao da napiše veliki ljubavni roman, koji ljudi s nestrpljenjem očekuju. U tom trenutku — s neverovatnom jasnoćom — sagleda celinu; već su mu se mesecima vrmale po glavi scene, dijalozi, lica, ali tek tog časa ugleda svoje delo uobličeno. Imam ga — kombinovao je grčevito. — Sada ga imam. Slučajno su se sreli u ovom parku na klupi. Pada ljubav, pa prva ljubavna noć... svoj odnos tretiraju cinično, neobavezno, jer žele da izbegnu komplikacije i razočarenja. Ali vremenom — dolazi ljubav. Velika, svemoćna, koja obara s nogu. Ali oni ne veruju u to; muči ih cinizam početka. Na kraju ipak shvataju; ostaće zajedno, zauvek sjedinjeni osećanjem... Biće to delo puno gneva! Obradovan otrča kući.

Devojka reče mladiću:
— Dobro. Kako hoćeš. Ali, osvetiću ti se! I drugi će saznati našu slatku tajnu. Otići će ti glava. Zaboravićeš da si želeo da postaneš inženjer, dragi moj! Pomoći ću ti u tome.

Ne pomerivši se, odgovori joj:
— Mila, postaješ smešna, a to nije dobro. Ničeg se u životu više ne bojim nego da ispadnem smešan.

— Pa ipak, ispašćeš smešan.
— Ne sasvim. I ja tebe mogu podsetiti na izvesne činjenice. Kao, na primer: noć, mladić u vojsci, misli na svoju devojku, mašta o trenutku kada će ponovo biti zajedno. Naravno, on je tada na straži... Lepo, zar ne? Međutim... — Unese joj se u lice i tvrdo reče: — Međutim, devojka se zabavlja u »Kameralnoj«* s dvojicom postarijih frajera, koji uz to imaju dućane u Hmjelnoj ulici i naduvene noge. Devojka zatim odlazi jednom od njih, pijana ko zemlja.

Valja se s tim frajerima do jutra. Ujutru im priča potresnu priču o ocu koji nevin sedi u čuzi, dok ona i majka gladuju. Od jednog pozajmljuje petsto zlota i kupuje dva para najlonki. Lepo, zar ne?

— Ne naročito. Znam i zanimljivije priče. Na primer, čula sam jednu o mladiću koji je u anketi naveo lažne podatke, da bi se upisao na studije i s vremena na vreme, kad mu je to bilo potrebno, pričao o sebi ganutljive priče. Čak je naučio podvaršavski šatrovački, ko autentični proleter. U međuvremenu tatica mu šalje pakete iz Njujorka. I mladić je super obućen, jer tatica i tamo mlati dobru lov. Tatica, onaj nezaposleni tokar iz ankete. Šta kažeš: — Zanimljivo, zar ne?

— Daću ti pola — reče on. — Ostatak nabavi sama.

— Ne, mili — reče ona. — Daješ mi sve, ili...

— Ili šta? — prekide je brutalno joj stegavši ruku.

— Ništa. Neću da se ponavljam. Ne želim da ispadnem smešna. Ničeg se više ne bojim nego da ispadam smešna.

— Dobro — reče on tvrdo. Uputi joj ubistven pogled; ona se prezrivo nasmeja. — Daću ti lov za dve nedelje — reče on.

— Ranije. I sada je već kasno.

— Trebalo je paziti, dodavola!

— Kome ti to kažeš?

— Nisi smela pristati na sve i svašta...

— Tiše — zasikta ona.

Kraj njih su prolazili starac i starica; sedi i pogrbljeni. Proživeli su zajedno čitav

vek; verovali u Boga i smatrali da im je svaki dan na zemlji bogomdan. Bili su mu zahvalni za to. Starica pogleda devojku i iznenada zaplaka.

— Sta ti je? — upita muž.
— Zašto nam Bog nije podario ovako lepu decu?

Starac steže njenu izboranu i mršavu ruku.

— Voleli smo se — reče on. — Bilo nam je dobro. Neka nam Bog oprostí što ne ostavljamo potomstvo. Uostalom, nismo za to krivi.

— Da — reče ona s naporom. Obrisa suze i uzdahnu. — Ipak, bilo bi mnogo bolje...

Odoše pogrbljeni duž zelenog drvoreda. Mladić reče:

— Srediću ti to. — Trenutak je čutao, zatim dodade: — Sačekacu dok se ne udaš.

— A šta onda?

— Imaćeš decu, kuću, muža.

— A šta onda?

— Ništa. Ponekad ću svratiti do vas, upoznaćete me s mužem... Popričaćemo o prošlosti...

— Onda, iduće nedelje?

— Da.

— Dobro — reče ona. Podiže svoje prekrasno lice koje za časak osvetli zalazeće sunce; svaka vlas njene kose, svaki delić kože, njene oči, usta, ramena, sve je bilo obasjano suncem i puno sunca. Gledala je zelene krošnje drveća, a onda tiho reče:

— Dugo ćeš čekati.

— Na ljubav se dugo čeka.

— Ah, da — šapnu ona.

Ne reče više ni reči; na licu joj se ugasi rumen, dok se sunce skrivalo iza drveća. Kod poslednjih njegovih zraka devojku ugledaše dvojica muškaraca, koji su žurili kući s posla. Obojica su bili postariji; izbrzdanih lica, sa sedinama na slepoočnicama. Jedan od njih, niži, pogleda devojku i na njegovom licu se ocrta bol.

— Sta ti je? — upita viši.

— Gluposti — reče niži trudeći se da se nasmeši. Prede rukom preko čela, pokretom veoma umornog čoveka, i ponovi: — Gluposti. Dobro znam da ne treba da budem tužan. Ali, pojma nemaš kako je povremeno teško biti veselo.

— Čemu želiš da se raduješ?

— Kada sam pre rata sedeo u zatvoru — reče niži — sanjao sam: kada se završi rat ovako će izgledati naše devojke. Kad su me strpali u čuzu, bio sam vrlo mlad, baš kao momak kraj nje. Bio sam naivan i manje-više tako zamišljao komunizam. Tek kad su mi polomili rebra, izmenila mi se malo i vizija.

— Pa, zašto si tužan?

— Pa, ponekad mi ipak teško padne što nisam imao ovakvu devojku.

— Gluposti — reče drugi. Čušnu nižeg u slabinu i reče: — Da li je to uopšte važno? Najvažnije je da one postoje, da su lepe, da vole svoje momke, i da su voljene.

Prevela: Biserka Rajčić

Marek Hlasko, tvorac tzv. crnog talasa poljske proze, bio je, pre svega, pisac varšavske periferije, ljudi s društvenih margina. Debitovao je 1955. godine. Njegova zbirka kratkih priča »Prvi korak u oblacima« učinila je prelom u posleratnoj poljskoj književnosti, u kojoj je dotle bio vodeći soc-realistam. I sam je imao sličan životni put. Potekao je s »dna društva« i pre nego što je postao pisac promenio je niz najrazličitijih profesija. Bio je građevinski radnik, šofer, kelner, ulični prodavac, pomalo i kriminalac i ko zna šta još. I njegovi književni junaci su manje-više mladi, obični ljudi, koje su po Evropi toga vremena nazivali mladim gnevnim ljudima. Nezadovoljnici, ne-mirni, željni života, sanjari, tražili su svoje mesto pod suncem. Stil Hlaskove proze bismo najpreciznije okarakterisali kao »mali realizam«, jer ga iznad svega interesuju individualne sudbine junaka, a manje društveni mehanizmi sveta u kojem oni žive i kojim su se npr. bavili pisci tipa Andžejevskog ili Konvickog.

* »Kameralna« — poznata varšavska kafana. — Prim. prev.